

УДК 356.33 (497.2)

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ВІЙСЬКОВИХ ЛІКАРІВ ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

В.Л. Савицький, полковник медичної служби, доктор медичних наук, професор, начальник Української військово-медичної академії

Б.А. Клішевич, доктор медичних наук, професор, професор кафедри військової хірургії Української військово-медичної академії

І.Ф. Гончаренко, полковник, кандидат педагогічних наук, заступник начальника Української військово-медичної академії з виховної роботи

В.І. Єщенко, полковник медичної служби, кандидат медичних наук, доцент, начальник навчального відділу Української військово-медичної академії

Резюме. В роботі на основі аналізу досвіду навчально-виховної і наукової діяльності в Українській військово-медичній академії висвітлені методичні технології і результати професійної підготовки військових лікарів для Збройних Сил України.

Ключові слова: військово-медична освіта, військово-медичні кадри, методичні технології.

Вступ. Професійна робота спеціаліста в сфері медичної діяльності, особливо військово-медичної, вимагає постійного підвищення власних знань і професійних вмій в напрямках, необхідних для проведення організаційних, лікувально-профілактичних, фінансово-економічних і суспільно-політичних заходів. Для досягнення відповідної кваліфікації в означених напрямках основними складовими елементами професійного зростання являються якісна освіта, особиста працездатність, бажання досягнути успіху у вибраній професії (особисті амбіції), активна життєва позиція та патріотична мотивація. Якісна освіта, її постійне удосконалення являється основою професійного зростання, а тому повинна стати пріоритетною національною ідеєю держави. В цьому контексті доречно привести висловлювання відомого американського політика, третього президента США Т. Джефферсона, зроблено ним більше 200 років тому: «Якщо якась держава водночас хоче бути вільною і неосвіченою, то вона сподівається на те, чого ніколи не буває». А тому, послідовне виконання освітніх вимог, що сприяють професійному становленню спеціаліста, обов'язково приведе до створення колективу однодумців-професіоналів, а в результаті – до

економічного і політичного розквіту держави [7, 8, 9, 10].

Після здобуття Україною незалежності виникла необхідність створення власної системи військово-медичної освіти і науки, оскільки історично склалось так, що із 35 вищих військових навчальних закладів, які перейшли у спадщину Україні від радянської освітньої системи, не було жодного військового закладу медичного спрямування. Суттєвими факторами, які стимулювали необхідність створення власної системи військово-медичної освіти, були почуття патріотизму і бажання підняти авторитет незалежної держави серед інших країн, наявність в Україні низки цивільних вищих медичних закладів освіти і науки з високим інтелектуальним потенціалом, передбачувані значні фінансові витрати в разі підготовки військово-медичних кадрів для Збройних Сил України за кордоном.

Означена важлива державна проблема була кваліфіковано вирішена досвідченими військово-медичними фахівцями, достатньо підготовленими в спеціальних освітніх та організаційних питаннях. На основі державних нормативно-правових актів у 1992 році був створений власний вищий військово-медичний заклад освіти і науки – Українська

військово-медична академія (УВМА), яка на початковому етапі існувала у вигляді Військово-медичного відділення при Українському державному (надалі Національному) медичному університеті імені академіка О.О. Богомольця, (ВМВ при УДМУ), реформованого у 1995 році в Академію [1, 2, 8, 11, 12, 16, 17, 19].

З 1993 по 1998 роки в складних умовах економічного розвитку продовжувалась розбудова (будівництво) Збройних Сил України, у тому числі і реформування вищих військових навчальних закладів. В результаті реформування із 35 вищих військових навчальних закладів в Україні сформовано 16. Перед сформованим ВМВ при УДМУ були поставлені важливі завдання з підготовки висококваліфікованих лікарів – спеціалістів, які би відповідно до рівня освіти, прийнятого в державі і у ВМВ при УДМУ, в повній мірі відповідали би кваліфікаційним вимогам, мали глибокі теоретичні та практичні навички зі спеціальності і задовольняли би потреби військово – медичної служби Збройних Сил України. При цьому зусилля керівництва, професорсько-викладацького та наукового складу було зосереджено на індивідуальну виховну роботу зі слухачами з метою розвитку у них патріотизму, служіння народу незалежної України, утвердження національних традицій, офіцерського обов'язку та підвищення рівня професійної підготовки. Для підготовки таких спеціалістів необхідно було планувати і проводити наукові дослідження переважно в наступних областях: навчання, виховання, військово-наукової та науково-дослідної роботи, підготовки науково-педагогічних кадрів, розвитку навчально-матеріальної бази, управління. В області подальшого удосконалення навчально-виховної роботи у ВМВ при УДМУ було виділено два напрямки, які включали ряд організаційно – методичних заходів, спрямованих на підготовку і підвищення кваліфікації офіцерів керівного,

професорсько-викладацького і наукового складу (заходи першого напрямку) та слухачів (заходи другого напрямку).

Метою роботи є висвітлення досвіду використання технологічних напрямків підготовки науково-педагогічних кадрів і військово-медичних спеціалістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для Міністерства оборони та інших військових формувань України в УВМА. Об'єктом дослідження є технологія підготовки військово-медичних кадрів різних кваліфікаційних рівнів в Українській військово-медичній академії.

Результати дослідження та їх обговорення. Основи підготовки медичних кадрів в незалежній Україні із самого початку базувалися на концепції розвитку охорони здоров'я і медичної освіти, яка відповідно до Закону України «Про освіту» передбачала ступеневу медичну освіту за спеціальністю з кваліфікацією: «Кваліфікований робітник», «Молодший спеціаліст», «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр». Становлення військово-медичної освіти в Збройних Силах України здійснювалось на базі загальнодержавної медичної освіти і проходило в несприятливих соціально-економічних умовах держави, при відсутності власних військово-медичних закладів освіти і науки, науково-педагогічних кадрів, досвіду організації системи військово-медичної освіти і науки та в умовах розбудови Збройних Сил України зі значним скороченням їх чисельності. Створення військово-медичної освіти в Україні розглядалось як один із пріоритетних напрямків розвитку медичного забезпечення її Збройних Сил, оскільки недосконала підготовка військово-медичних кадрів безпосередньо впливає на кваліфікацію фахівців та якісні показники діяльності медичної служби армії і флоту [4, 5, 13, 14, 18, 20]. В Україні була розроблена і поетапно впроваджена концепція національної системи військово-медичної освіти і науки (рис. 1).

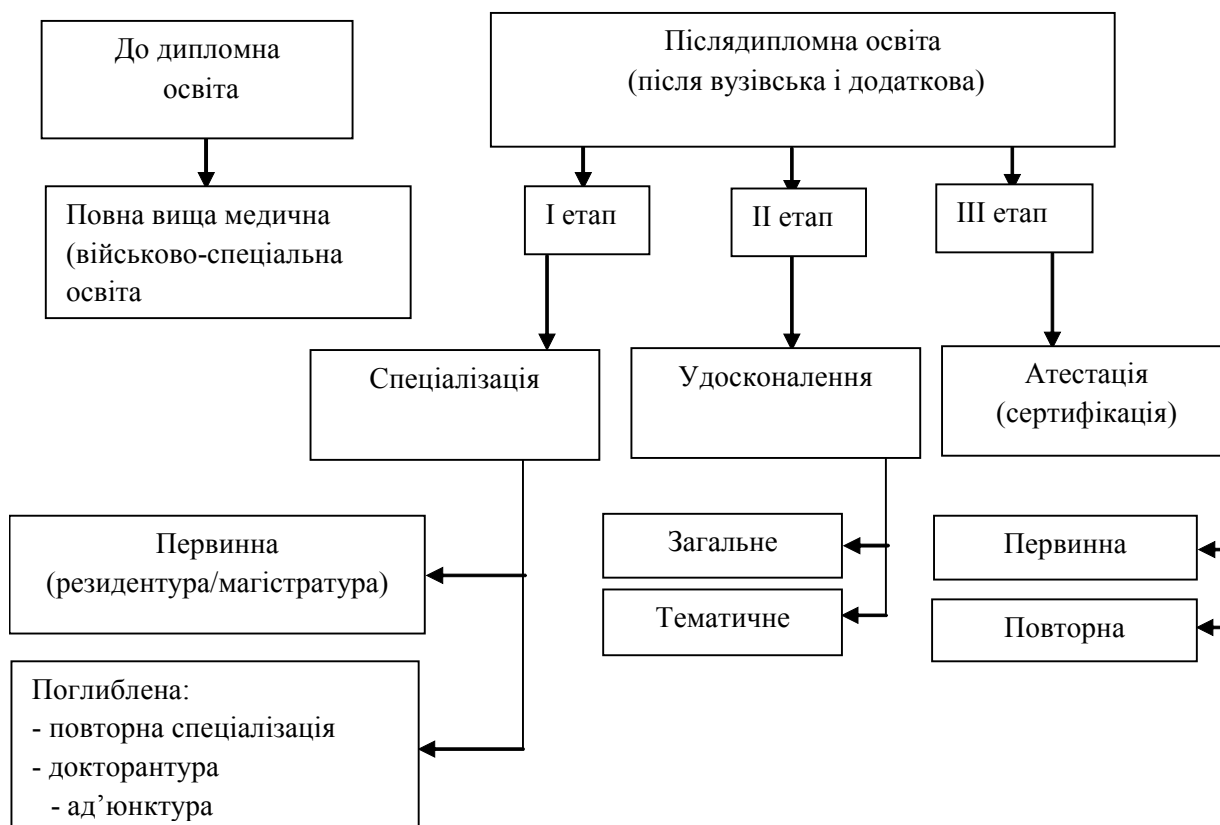

Рис. 1. Концептуальна модель вищої військово-медичної освіти в Україні

В побудові військово-медичного закладу освіти і науки для підготовки військових лікарів із усіх відомих у світі була вибрана змішана форма підготовки, в якій присутні як військові, так і цивільні компоненти. Створення і становлення власної національної військово-медичної освіти і науки в Україні послідовно проходило ряд етапів (біля трьох) з визначенням на кожному із них відповідних питань і завершилось реформуванням ВМВ при УДМУ в УВМА відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1995 року №820.

Згідно з державними стандартами освіти підготовку військово-медичних кадрів передбачалось здійснювати за такими освітніми і кваліфікаційними рівнями: кваліфікований робітник (санітарний інструктор), молодший спеціаліст (медична сестра), бакалавр (військовий помічник лікаря), спеціаліст (військовий лікар) і магістр (військовий лікар). Підготовку наукових і науково-педагогічних

кадрів передбачалось здійснювати в ад'юнктурі і докторантурі ВМВ при УДМУ, а надалі – в УВМА. В сучасних умовах діяльності УВМА з метою наближення навчання до місця служби військово-медичних фахівців, які проходять в Академії спеціалізацію, тематичне удосконалення та передатестаційні цикли та враховуючи існуючі труднощі з їх побутовим забезпеченням були організовані при деяких Військово-медичних клінічних центрах регіонів України (Західного і Південного) філіали післядипломного навчання. Функціонування означених філіалів підготовки є важливим при територіальному принципі медичного забезпечення військ та в особливий період. Для поліпшення якості підготовки військово-медичних кадрів в УВМА необхідно врахувати досвід організації військово-медичної освіти у розвинутих країнах НАТО, в яких медична освіта і її суттєва інтегральна складова – військово-медична освіта є тривалий, багатоступеневий і безперервний процес, який

здійснюється на потужній власній клінічній базі при проведенні підготовки військово-медичних кадрів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів. Якісній підготовці військово-медичних кадрів у вказаних державах сприяє наявність змішаної форми їх підготовки, що реалізується при поєднанні (інтеграції) цивільної і військової медичної освіти [4, 5, 8, 9].

В процесі підготовки військово-медичних кадрів різного спрямування для Збройних Сил України в Українській військово-медичній академії були використані сучасні методичні технології, основними із яких були наступні.

1. Організаційно-методичні заходи з організації підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і наукових працівників.

При підготовці і підвищенні кваліфікації офіцерів керівного складу, науково-педагогічних і наукових працівників військово-медичної служби ЗСУ основна увага зверталась на: удосконалення методики планування та організації навчально-виховної, методичної та наукової роботи; вивчення нових питань військової педагогіки, психології та соціології; використання передового досвіду навчання та виховання слухачів; вивчення нових питань тактики та оперативного мистецтва, бойових можливостей та способів бойового використання нових зразків зброї і військової техніки; організація медичного забезпечення особового складу Збройних Сил України в мирний час і в період ведення бойових дій; створення і розвиток навчально-матеріальної бази.

При організації роботи офіцерів і працівників ЗСУ – молодих викладачів основна увага була зосереджена на: вивчення нових питань тактики та оперативного мистецтва, організації медичного забезпечення особового складу військ від нових видів озброєння; організацію навчально-виховного процесу в Українській військово-медичній академії; вивчення змісту навчання слухачів з різних дисциплін на кафедрах Академії, у тому числі військової педагогіки та психології; використання в навчанні електронно-

обчислювальної техніки; організацію наукової роботи; розробку навчально-методичних матеріалів та оволодіння методикою проведення навчальних занять із слухачами.

Для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників УВМА планувались і застосовувались наступні методи:

проведення всіх видів занять з науково-педагогічними і науковими працівниками та слухачами УВМА;

вивчення, узагальнення та впровадження в навчальний процес передового досвіду роботи ВНЗ-ів України, інших країн та досвіду з організації медичного забезпечення військ;

розробка та написання навчально – методичних матеріалів з дисциплін відповідної кафедри;

участь в засіданнях Вченої Ради УВМА, кафедри та предметно-методичних комісій;

участь в роботі науково-методичних конференцій, семінарів, зборів, нарад;

участь в підготовці, проведенні та обговоренні показних, відкритих, пробних та інструкторсько-методичних занять;

відвідування занять, які проводяться найбільш досвідченими викладачами кафедр та керівним складом УВМА;

проведення наукових досліджень;

участь в командно-штабних та науково-дослідних навчаннях;

розробка і написання наукових статей, підручників, навчальних посібників, праць, монографій, відгуків та висновків;

участь в роботі постійно діючих науково-методичних семінарів: «Кафедра – центр навчальної, методичної, наукової та виховної роботи», «Школа початку навчання викладачів»;

підготовка і здача кандидатських іспитів, написання та захист дисертацій;

проведення професійного відбору для навчання на кафедрах і наукових підрозділах Української військово-медичної академії;

керівництво військовим стажуванням слухачів;

проведення індивідуальної роботи із слухачами та участь в заходах проведення виховної роботи;

самостійна робота з удосконалення військових та спеціальних знань.

Окрім зазначених шляхів підвищення кваліфікації викладачів-військовослужбовців здійснювалось також на курсах (факультетах) підготовки та підвищення кваліфікації офіцерського складу в Національному університеті оборони України, при стажуванні у військах, на військових та командно-штабних навчаннях, випробовуваннях озброєнь та військової техніки, при участі в міжнародних воєнних місіях, в системі професійної підготовки в УВМА, участі у воєнному конфлікті на Сході України. Викладачі-працівники ЗС України мали змогу підвищити свою кваліфікацію на факультетах підвищення кваліфікації вищих медичних навчальних закладів України, при стажуванні в провідних вищих медичних навчальних закладах та наукових установах України. В УВМА робота з підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників організовувалась навчальним відділом і кафедрами на базі перспективного та річного (на навчальний рік) планів підвищення кваліфікації. Крім того, на кафедрах на кожного призначеного викладача розроблявся перспективний план його професійного становлення (на п'ять років).

2. Організація роботи з молодими викладачами.

Прийнято вважати, що до молодих (починаючих) викладачів відносяться особи, які вперше призначені на посади викладачів УВМА із військ, після закінчення ад'юнктури, а також особи, які прибули із інших навчальних закладів, що мають стаж педагогічної роботи до 5 років або переведені з інших ВНЗ при змінах профілю кафедри (окремої дисципліни) незалежно від педагогічного стажу. Ця робота являлась важливою складовою частиною навчально-методичної та виховної роботи кафедр. Для цього викладачем разом з керівником розроблявся перспективний план підвищення професійної підготовки (на 5 років), який обговорювався на засіданні кафедри і затверджувався її начальником.

Перспективний план професійного становлення молодих викладачів умовно

поділявся на 3 етапи: підготовчий етап (до 1 року); етап удосконалення навиків педагогічної та наукової роботи (1 рік); етап завершення професійної підготовки викладача (3 роки). Особи, які мали незначний педагогічний досвід, а також ті, які закінчили ад'юнктуру, термін професійної підготовки встановлювався індивідуально, але не менш як один рік. Керівництво та контроль за їх підготовкою на кафедрі здійснювалось начальником кафедри або найбільш підготовленим викладачем. Якість підготовки молодого викладача відображалась у звіті відповідального керівника за кожний етап.

За період професійного удосконалення молодий викладач проходив підготовку в групі підвищення кваліфікації викладацького складу УВМА (терміном 3-5 місяців) та вивчав такі нормативні документи:

права та функціональні обов'язки викладача ВВНЗ;

керівні документи з організації навчально-виховної роботи;

вимоги кваліфікаційних характеристик на лікарів-спеціалістів, магістрів УВМА;

навчальний план, зміст дисциплін кафедри, їх роль і місце в підготовці спеціалістів;

навчальну програму та тематичний план;

основи військової педагогіки і психології;

навчально-матеріальну базу кафедри,

технічні засоби навчання і порядок їх використання;

основи медичного забезпечення військ;

постачання медичним майном і технікою (в об'ємі, який необхідний для викладання основної дисципліни);

навчально-методичні матеріали, методичні рекомендації і спеціальну літературу з навчальної дисципліни (яку буде викладати);

організацію та проведення раціоналізаторської та винахідницької роботи.

В процесі професійної підготовки молодий викладач отримував практичні навички в розробці навчально-методичних матеріалів, в проведенні занять з використанням технічних засобів навчання, в керівництві розробкою військово-наукових робіт слухачів. Молодий

викладач приймав участь в заходах, які проводились по плану кафедри і предметно-методичної комісії, командно-штабних навчаннях і стажуванні із слухачами, в прийомі заліків та іспитів по дисципліні, в науково-дослідній роботі кафедри, в наукових, методичних та теоретичних конференціях і семінарах, які проводилися в Українській військово-медичній академії та інших ВНЗ, міжкафедральних нарадах. Він приймав також участь в проведенні і обговоренні показних, відкритих, пробних та інструкторсько-методичних занять, які проводилися на кафедрі, відвідував заняття, які проводилися досвідченими викладачами кафедри та УВМА. Молодий викладач допускався до самостійної роботи після проведення пробних занять, їх обговорення на засіданні кафедри і здачі необхідних заліків наказом начальника УВМА за рапортом начальника кафедри.

3. Організаційно-методичні заходи, спрямовані на поліпшення підготовки слухачів.

Аналіз концепції проблемного і дійового навчання показав, що вона спрямована на розвиток суб'єктів навчання, а також на розвиток самостійного творчого мислення і здібностей та кваліфіковано вирішувати різноманітні практичні завдання в різних ситуаціях, що дозволяє значно активізувати навчально-виховний процес. Реалізація цієї концепції була неможлива при проведенні традиційних методів навчання та старих підходів до організації і проведення навчально-виховної роботи. При цьому необхідно було враховувати, що використання активних методів навчання могло дати позитивний ефект лише в тому разі, коли слухачі мали відповідну теоретичну підготовку та досвід і час для ефективної самостійної роботи.

В період становлення УВМА ми вважали, що науково-педагогічним працівникам необхідно було активізувати існуючі та впроваджувати нові форми і методи навчання. Робота по розвитку творчої діяльності починалася із створення необхідних умов для її проведення, основними з яких являються:

забезпечення вільного часу викладача;
матеріальна забезпеченість навчально-виховного процесу;

морально-психологічний клімат на кафедрах та в цілому в УВМА;

організація на науковому рівні навчально-методичної роботи на кафедрі, предметно-методичній комісії, в УВМА;

стимулювання творчої діяльності.

Активні методи навчання принципово відрізняються від традиційних тим, що при їх використанні знання передаються слухачам не в готовому вигляді, а добуваються ними в процесі їх активної роботи. Загальними ознаками активного навчання являються:

висока активність слухачів при вивченні дисциплін навчального плану та програми навчання;

зіставлення часу активності слухачів та викладача;

переважно самостійна творча діяльність слухачів в процесі формування їх професійних якостей;

постійна взаємодія викладача і слухачів в поєднанні лікувально-діагностичного і навчально-виховного процесів.

При формуванні системи активного навчання необхідно було враховувати особливості навчальної дисципліни і конкретних тем, ступінь підготовки слухачів. Велике значення при цьому має комплексне використання технічних засобів навчання, наявність спеціальних методичних розробок, у тому числі спеціальних вправ та задач. А тому для Української військово-медичної академії була актуальною розробка методів управління змістом навчання в залежності від потреби практичної роботи, а також створення наукової основи організації та планування навчального процесу. Для впровадження в навчальний процес методів активного навчання велике значення мають організаційні якості викладача і рівень його загальної підготовки, що в період становлення УВМА було серйозною проблемою.

3.1. Система методів активного навчання.

З педагогічної точки зору під системою методів активного навчання розуміється

сукупність методів та форм проблемного навчання, які мають єдину мету – посилення практичної спрямованості навчання слухачів. Серед методів навчання виділяють два типи: пасивний, який забезпечується пояснювальними та ілюстративними засобами, і розраховується головним чином на пам'ять і активний, який базується на науково-дослідних методах отримання необхідної інформації і в такий спосіб активно включає мислення слухача. У викладанні дисциплін в основному повинні використовуватись наступні активні методи навчання: проблемний, частково дослідний та дослідний. При проблемному навчанні створюється проблемна ситуація в результаті постановки різних проблемних питань. Наприклад, в лекції слухачів знайомлять з тією чи іншою проблемою, при цьому розкривається історія її розвитку, різні точки зору на проблему, неясні питання і можливі шляхи для їх вирішення. Проблемне навчання дає слухачам теоретичні знання, розвиває теоретичне мислення, формує пізнавальний інтерес до предмету. В ході проблемного навчання можуть ставитись часткові дослідні питання та задачі, а також науково-дослідні питання, що являється вищим рівнем активного навчання слухачів. Серед проблемних лекцій широке розповсюдження мали так звані установчі лекції, які більше розраховані на подальшу самостійну роботу слухачів. Для активації навчання слухачів також використовуються творчі семінари як вид проблемного навчання. На них ставилися і вирішувалися різноманітні проблемні питання шляхом дискусії. Деякі семінари планувалися та проводилися по типу ділової гри, що являється високою формою організації проблемного навчання. При цьому навчання слухачів повинно здійснюватись переважно по модульному принципу. Означені форми навчання впроваджувались в УВМА

Серед основних напрямків поліпшення навчання в УВМА зайняло впровадження контекстного методу навчання. Цим методом досягалась інтеграція навчання, майбутньої професійної діяльності і науки, а також

виховання творчої індивідуальності майбутнього спеціаліста. Він використовувався при проведенні всіх видів навчальних занять, при цьому як в теоретичних питаннях, так і на практиці здійснювалася передача навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність майбутнього спеціаліста. За допомогою контекстного методу активного навчання досягались такі показники:

формування, окрім знань, професійної мотивації;

виховання системного мислення фахівця; загальні уявлення про майбутню професійну діяльність;

вивчення колективного мислення та практичної роботи, прийняття колективного та індивідуального рішення;

оволодіння методикою моделювання, у тому числі і математичним.

При впровадженні контекстного методу як активної форми навчання в Українській військово-медичній академії існували наступні труднощі, які існували і в інших вищих навчальних закладах:

недостатньо був розроблений і впроваджувався в навчальний процес передовий педагогічний досвід, що пов'язано також і з тим, що викладачі недостатньо включались в означений навчальний процес, оскільки вони практично не відповідали за якість підготовки фахівців і мало стимулювалися за його поліпшення;

недостатньо розроблялися ефективні ігрові форми;

не поєднувалися методи активного навчання із традиційними;

недостатньо забезпечувався даний навчальний процес необхідною інформацією;

недостатньо були розроблені теоретичні основи методу.

Таким чином, основою навчання слухачів в Українській військово-медичній академії стала нова технологія навчання на базі системного діяльнісного підходу з використанням також і модульного принципу навчання. Вся сукупність модуля складала модель майбутнього спеціаліста, яка була диференційована за

напрямами підготовки. При підготовці спеціалістів поєднувалось їх навчання з науковими дослідженнями та з майбутньою практичною роботою.

При розробці змісту навчання передбачались всі основні види діяльності, при яких могли застосовуватись ці знання. Основною характеристикою навчально-виховного процесу контекстного типу, який реалізувався з допомогою системи нових і традиційних форм та методів навчання, було моделювання майбутньої професійної діяльності. Впровадження контекстного підходу до навчання передбачало підготовку посібника контекстного типу, який би мав в собі відповідні риси як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності.

Виконуючи вимоги вищої школи по удосконаленню навчального процесу, велика роль в організації активного навчання відводилася самостійній роботі слухачів. А тому, перед кафедрами стояли важливі завдання по її належній організації та координації з усіма видами занять. Мета самостійної роботи слухача – це розвиток таких рис особистості як самостійність, здібність систематизувати, планувати та регулювати свою діяльність без безпосереднього постійного керівництва та практичної допомоги з боку викладача. Самостійна робота слухачів повинна була стати основним видом занять. Рекомендувалось значну увагу викладачів приділяти достатньо успішним слухачам, яким потрібно надавати завдання творчого типу – навчально-дослідного. Формування знань, навиків та умінь слухачів здійснювалось через вивчення змісту та методів проведення всіх видів навчальних занять. Самостійна робота слухачів була аудиторною, коли її організував і приймав в ній участь викладач, та позааудиторною, коли її самостійно виконував слухач без безпосередньої участі викладача. Передбачалось, що самостійна робота слухачів повинна була забезпечити:

- формування самостійності слухача;
- засвоєння умінь і необхідних для цього знань та навиків;

засвоєння слухачами предмету діяльності; забезпечення контролю за діяльністю слухача.

Для більш ефективної роботи слухачів були створені спеціальні методичні посібники та глибоко розкриті деякі плани семінарських занять. Необхідно також, щоб окрім зазначеного, слухач мав можливість працювати з методичними розробками конкретної теми дисципліни, яка вивчалася. В організації самостійної роботи слухачів передбачалось використовувати електронно-обчислювальну техніку, що потребувало її придбання та подальше впровадження в навчання. Необхідно було підвищити рівень підготовки в цій справі викладачів і ліквідувати комп'ютерну неграмотність. Для цього планувалось розробити систему інформаційного забезпечення діяльності Української військово-медичної академії в наступному напрямку:

- створити банк даних у вигляді довідкових інформаційних матеріалів;
- розробити словник загальнонаукових та спеціальних термінів;
- скласти перелік загальнонаукових та спеціальних методів;
- скласти перелік засобів наукової роботи;
- привести розроблені державні стандарти;
- створити бібліографію з навчальних та суміжних дисциплін.

3.2. Контроль якості знань слухачів

Важливе значення в навчальному процесі мало впровадження інформаційних методів контролю за якістю знань слухачів. Контроль поділявся: по типу на поточний і підсумковий; по виду на опитувальний, контрольну роботу, колоквиум, залік та іспит; по формі – на усний, письмовий, тестовий, програмований та за змістом. Для зазначеного контролю враховувались загальні педагогічні вимоги: малий час на контроль, оптимальна частота, швидкість одержання результатів, максимальна об'єктивність оцінки знань, а також наявність в контролі елементів навчання. Вимагалось, щоб контроль виступав як засіб управління навчальним процесом слухачів, при необхідності своєчасно скорегувати його та намітити шляхи

його поліпшення. Контроль також повинен бути дійовим, тобто коли контролюється не тільки рівень засвоєних знань, а переважно хід і результати дій на їх основі, рівень сформованої пізнавальної та професійної мотивації.

Широко використовувалась також рейтингова система контролю, яка базується на вимогах проведення неперервного контролю, гласності, зниження регламентованих заліків та суворо диференційована.

Таким чином, підвищення професійної і перш за все практичної підготовки випускників було одним із важливіших завдань, які стояли перед керівним складом і науково-педагогічними працівниками Української військово-медичної академії. Методичними формами занять стали самостійні заняття під керівництвом викладача, коли слухачі самостійно вирішували поставлені викладачем завдання, а потім звітувалися перед ним. Такі заняття з нашої точки зору повинні були займати біля 10% навчального часу. Необхідно було організувати тематичні навчальні класи з таблицями і стендами.

Важливе значення займала виховна робота в напрямі навчити слухачів вчитися, продуктивно працювати з літературою. Без цього практичного навичку неможливе подальше професійне становлення випускників і перетворення їх у зрілих спеціалістів. Приділялась значна увага написанню рефератів, під час такої роботи слухач набував навички пошуку і відбору літературних джерел і раціонального їх використання. Написання рефератів розцінювалось як важливий крок до засвоєння елементів наукової роботи та розширенню їх творчого потенціалу.

Наукова робота слухачів у науковому товаристві УВМА та у науковій роботі кафедри була наглядною демонстрацією їх активної творчої діяльності необхідної для їх подальшої практичної і наукової роботи. Як показали в майбутньому результати такої роботи слухачі, які проявили творчу активність під час навчання, найбільш успішно просувались по службі і займали відповідальні посади, захищали кандидатські і докторські дисертації.

Що стосується узагальнених результатів діяльності Української військово-медичної академії з підготовки військово-медичних кадрів для Збройних Сил України, то вони періодично відображались в численних наукових працях її співробітників [3, 6, 7, 8, 9, 10, 15]. Слід тільки відмітити, що за період освітньої діяльності з 1993 по 2016 роки в Академії підготовлено біля 1859 військових лікарів, з них більше 150 військових лікарів для інших військових формувань України. В Академії за той же період пройшли перепідготовку і підвищення кваліфікації більше 25 тисяч фахівців військово-медичної служби Збройних Сил України на циклах спеціалізації, тематичного удосконалення, передатестаційної підготовки з терміном навчання від 1 до 9 місяців. Підвищення кваліфікації проходили військові лікарі з інших держав: збройних сил Грузії, Ісламської Республіки Іран, Молдови. У докторантурі і ад'юнктурі Академії за період 1993 по 2016 роки підготовлено 5 докторів та 76 кандидатів медичних наук, а їх число на 2016 рік разом із зовнішніми здобувачами склало 154 особи, із них: докторів наук – 29, кандидатів наук – 125.

Висновки

1. Становлення військово-медичної освіти в Збройних Силах України здійснювалось на базі загальнодержавної медичної освіти і розглядалось як пріоритетний напрямок розвитку їх медичного забезпечення. При реалізації розробленої концепції національної системи військово-медичної освіти з підготовки військово-медичних кадрів застосовувались сучасні методичні технології, в результаті чого були отримані вагомі позитивні результати.

2. Подальший розвиток методичних технологій при підготовці військово-медичних кадрів для Збройних Сил України необхідний, оскільки військово-медична освіта є тривалий, багатоступеневий і безперервний процес, який повинен здійснюватись на добре оснащений матеріально-технічний (клінічний) базі.

3. При вирішенні існуючих в Українській військово-медичній академії проблем при підготовці військово-медичних кадрів для

Збройних Сил України доцільно враховувати наш власний історичний досвід і досвід

організації військово-медичної освіти і науки в розвинутих країнах світу.

Література

1. Білий В.Я., Клішевич Б.А. Українська військово-медична академія //

Актуальні проблеми військової медицини. – Київ, 1995. – С. 7-10.

2. Білий В.Я., Клішевич Б.А. Актуальні проблеми підготовки військово- медичних кадрів для Збройних Сил України // Лік. справа. – Київ, 1996. - №12. –С. 197-201.

3. Вороненко В.В., Клішевич Б.А. Актуальні проблеми діяльності Української військово-медичної академії та перспективи покращання її функціонування // Військова медицина України. - Київ, 2005. – Т.5. - №2. – С. 15-29.

4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Розділ: Наукова діяльність у системі освіти. – Київ, 1993. – С. 34 – 37.

5. Закон України «Про вищу освіту» (ст.ст. 10, 25, 28, 30). // Відомості Верховної Ради України. – Київ, 2002. - №20.

6. Заруцький Я.Л., Клішевич Б.А., Лакша А.М. Аналіз організації роботи кафедри військової хірургії Української військово-медичної академії та заходи щодо покращання її діяльності. // Військова медицина України. – Київ, 2008. – Т.8. - №1. – С. 34-44.

7. Клішевич Б.А. Методичні напрямки формування професійних якостей лікарів-фахівців для Збройних Сил України (лекція для професорсько-викладацького складу і слухачів Військово-медичного відділення при УДМУ). – К.: ВМВ при УДМУ, 1994. – 15 с.

8. Клішевич Б.А., Савицький В.Л. Українська військово-медична академія (до 20-річниці створення Академії). – К.: УВМА, 2013. – 564 с.

9. Клішевич Б.А., Гончаренко І.Ф. Військово-медична освіта в країнах НАТО (навчальний посібник). – К.: «МП Леся», 2013. – 80с.

10. Клішевич Б.А. Путь профессионального становления (к 50-летию научной, учебной и практической деятельности). – К.: УВМА, 2015. – 272 с.

11. Наказ Міністра оборони України від 25 липня 1992 року №133 «Про реформування системи військової освіти в Україні».

12. Наказ Міністра оборони і Міністра охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 року №305/254 « Про створення Військово – медичного відділення при Українському державному медичному університеті та Київському державному інституті удосконалення лікарів».

13. Наказ Міністра оборони і Міністра освіти України від 1 грудня 1993 року №280/446 про введення в дію «Положення про підготовку науково – педагогічних і наукових кадрів у Міністерстві оборони України». – Київ, 1993.

14. Наказ Міністра освіти України від 11 травня 1995 року №126 «Про затвердження рішення Міжгалузевої акредитаційної комісії про надання Військово-медичному відділенню при Українському державному медичному Університеті ліцензії на здійснення освітньої діяльності за четвертим рівнем акредитації».

15. Пасько В.В., Клішевич Б.А. Актуальні проблеми клінічної підготовки військово-медичних фахівців. // Медична освіта. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – С. 3-6.

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня №490 «Про реформу системи військової освіти».

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1995 року, №820 «Про створення Української військово-медичної академії».

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року, №1074 «Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад освіти».

19. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 року №467 «Про заходи щодо подальшої оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів».

20. Програма «Військова освіта» (Збройні Сили України ХХІ століття) // Газета «Народна армія». – 1995 (12.01). - №6 (785).

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Бадюк М.І.